

דפרשת

בין הדף היומי ופרשת השבוע

ופרצו חומות מגדלי – אריאל תמיד

לשבטי י-ה, התגברות זו על נימוסים מקובלים למען השכר המיוחל, הוערכה כראוי מן השמיים, ודודאי ראובן הניבו את יששכר ושבטו.

ואם אנו עוסקים כבר בצאתם של כוהני חשמונאי למלחמה ביוונים. יש לשאול מדוע במזמור 'מעוז צור' מציינים את המעשה של "ופרצו חומות מגדלי" הלא היוונים עשו דברים חמורים הרבה יותר? גזרו על חודש, שבת ומילה ומה ראו לציין דווקא אירוע זה? אלא שעפ"י הנלמד השבוע בדף היומי מסכת שקלים יז. נבין בעז"ה.

המשנה בתחילת פרק שישי אומרת שבבית המקדש היו י"ג מקומות בהם היו משתחוים, כנגד י"ג שערים שהיו בחומה. הגמרא אומרת שהמשנה היא כדעת אבא יוסה בן יוחנן האומר שהיו י"ג שערים בעזרה בבית המקדש. אבל חכמים חלקו עליו ולשיטתם היו רק שבעה. אם כן נשאלת השאלה היכן היו י"ג ההשתחויות לפי חכמים? – משיבה הגמ' י"ג פרוצות היו בו (בסורג – מין גדר קטן שהקיף את הר הבית) שפרצום מלכי יון וחזרו וגדרום בני חשמונאי וגזרו כנגדן י"ג השתחוואות, וזה הפירוש ופרצו חומות מגדלי. כלומר הייתה גדר קטנה בגובה עשרה טפחים מסביב לעזרה של בית המקדש, שאותה פרצו היוונים בי"ג מקומות וכנגד זה גזרו חכמים י"ג השתחויות באותן פירצות לאחר שתיקנו אותן. אך עדיין לא ברור הפרצות שעשו בגדר קטנה (שהיתה בגובה עשרה טפחים), הם הדבר שאותו יש להזכיר במזמור? – אלא שגדר קטנה זו היה תפקיד חשוב לעשות חיץ בין היהודים לגויים. הגויים שבאו לביהמ"ק לא הורשו לעבור גדר זו. והיוונים לא סבלו כל ניסיון לעשות הבדל בין יהודי לגוי. וזה משותף לכל מה שגזרו. כל המצוות של שבת, ברית מילה וחודש הם מצוות המיוחדות ליהודים, לכן מציינים את פריצת הגדר. שכן יצירת החיץ בין יהודי לגוי היא עניין החנוכה.

בפרשת השבוע, פרשת ויצא, כתוב, וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בָּעֶרְבַּ וַתֵּצֵא לָאָה לְקִרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָי בְּנֵי... וַתֹּאמֶר לָאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי... וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁשָׁכָר (בראשית ל טז-יח)

השבוע ציינו את ראש חודש כסלו, שימי החנוכה חלים בו. דורשי רשומות כבר הזדרזו למצוא קשר בין פרשתנו לחנוכה כפי שמובא במדרש ילקוט ראובני על הפסוק הנ"ל: "הדודאים נתנו ריח" (שיר השירים ז יד) - אלו דודאי ראובן "ועל פתחינו כל מגדים" - אלו נרות חנוכה.

מדרש זה מעורר מה הקשר בין שני מאורעות אלו?

בספרו נר למאור, מסביר הרב משה צבי נריה זצ"ל כך: מפעלם של בני חשמונאי מפעל גדול היה, מפעל הצלה ושחרור לאומה ולרוחה. אף על פי כן הפרשנים מעירים שהיה כאן משהו "לא בסדר". הרמב"ן בפירושו לתורה (בראשית מט, י) מאריך ומסביר, שעבודת הכוהנים צריכה להיות עבודת ה' בלבד. הכהן הגדול נצטווה "ומן המקדש לא יצא" ובמקרה זה של מלכות בית חשמונאי חרגה הכהונה ממסגרתה בכך שיצאה להילחם.

ברם בעת הזאת היה הכרח בפעולה מיוחדת דווקא מצד הכוהנים. כנגד טומאת יוון צריך היה לבוא זרם של קדושת כהונה, מסירות נפש של כוהנים. המסגרת המדינית הייתה זקוקה לשפע מפנימיות הכהונה. ללחימה עם החיצוניות וההדר היווניים היה צורך בגילוי ההוד הפנימי של "ממלכת כוהנים" מלכות של כהונה המביאה לידי "גוי קדוש".

אותו רעיון נעוץ בפרשת דודאי ראובן. עצם העובדה של "ותצא לאה" - לא לשבח נדרש (בראשית רבה פ, א) - אין דרכה של אשה ביציאה "כל כבודה בת מלך פנימה", אולם מסירות נפשה של לאה למען בן נוסף מיעקב, שבט נוסף